

Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya

1er. Volum

R.2287

Barcelona
1984

APROXIMACIÓ A LES TRANSFORMACIONS DEL LITORAL CATALÀ A LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE XVIII: EL CAS DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

Joan Boadas i Raset

Les transformacions que al llarg del segle XVIII es produïren a Catalunya i, conseqüentment a la costa gironina, afectaren de manera particular la vila de Sant Feliu de Guíxols. Amb un índex de creixement del 330% entre 1718 i 1787 (1), els 5.090 habitants de la darrera data portaren a aquesta població a convertir-se en la més important del litoral gironí i la tercera en importància de les comarques gironines (només superada per Girona i Figueres).

Malgrat l'espectacularitat del creixement, pensem que cal establir la cronologia d'aquest canvi per tal d'observar a partir de quin moment apareixeran les condicions socio-econòmiques que el faran possible.

L'estudi comparatiu dels cadastres de 1716-1719 i 1749 (2) creiem que ens permetrà, en les línies que segueixen, copsar la situació de Sant Feliu de Guíxols en el període que abraça des de la fi de la Guerra de Successió fins a la meitat del set-cents, alhora que ens evidenciarà quin fou el ritme de creixement entre ambdues dates.

Les fonts documentals

El primer que cal destacar respecte l'anàlisi dels dos cadastres anteriorment esmentats és que presenten, d'antuvi, una deficiència important quant a l'extensió total de la superfície del terme. Així, en el de l'any 1716-1719 (3) el total de vessanes consignades és de 1.815 (Cf. quadre nº 1), mentre que al 1749 aquest s'ha elevat a 3.242,07. Pensem justificar més endavant aquesta diferència. El que volem remarcar aquí és l'existència dins el municipi de Sant Feliu del Monestir benedictí, el poder econòmic del qual era d'una extraordinària importància (4). Desconeixem exactament quina era l'extensió territorial que controlava la congregació durant aquesta època, però en canvi podem constatar que amb la política desmortitzado-

* He d'agrir a Jordi Frigolé la retolació dels gràfics i quadres que acompanyen a aquest treball.

1. Vilar, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. Vol. III. Ed. 62. Barcelona, 1975, pp. 148. Barbaza, Yvette: *Le paysage humain de la Costa Brava*. Armand Colin, Ed. Paris, 1966. pp. 98-113. Per les causes generals d'aquest increment demogràfic, vegis Nadal, Jordi: *La población española (siglos XVI a XX)*. Ed. Ariel. Barcelona, 1984, pp. 86-126, especialment pp. 97, nota 28, on se'ns mostra el descens de la mortalitat catastròfica a les viles veïnes de Palamós i Lloret de Mar.
2. Arxiu Històric Municipal de Sant Feliu de Guíxols (AHMSF): Secció VIII, núm. 5 i núm. 1 respectivament. Per a una anàlisi de la significació i utilització de la font cadastral, Cf. Barbaza, Yvette: op. cit. pp. 252-255. Nadal i Farreras, Joaquim: *La introducción del Catastro en Gerona*. Publicaciones de la C.H.G.E. Barcelona, 1971. 161 pp., i, *Una font important per a la història econòmica de Catalunya: el Reial Cadastre (1715-1845)*, dins «Homenatge al Dr. D. Joan Reglà i Campistol». Universitat de València, 1975. pp. 209-222. Segura i Mas, Antoni: «El Cadastre: la seva història (1715-1845) i la seva importància com a font documental», dins *Estudis d'Història Agrària*, núm. 4. Barcelona. Ed. Curial, 1983, pp. 129-143.
3. La datació d'aquest Cadastre comporta certes dificultats. De fet, nosaltres estem analitzant una còpia en la qual només hi figura la data en que fou realitzada, 1729; descartada aquesta (per causes que seria prolix enumerar) podem afirmar també que a la fi de l'any 1716, no estava encara «dit Catastro en deguda forma liquidat i partit», però «se ha pagat molta partida per medi de Tallas» (AHMSF: *Manual d'Acords de 1716*. Secció I, núm. 33. Fo. 297 r. i 302 v - 303 r.) i, que fins l'any 1719 no hem localitzat cap repartiment «al por menor» del mencionat impost. Per tant, som del parer de situar l'execució material d'aquest cadastre entre les dues dates extremes de 1716-1719.
4. Vegis en aquest sentit, González Hurtebise, Eduardo: *Apuntes para la historia del Monasterio de San Feliu de Guíxols*. Imp. de Pablo Puigblanquer. Gerona, 1900. pàg. 53.

ra que es portà a terme durant el Trienni Liberal i amb la posterior llei Mendizàbal, els hi foren alienades 2.309,5 vessanes pertanyents al territori de Sant Feliu (5). La quantitat és considerable però, donada la importància de la superfície ocupada pel bosc (com veurem més endavant) i l'escassa qualitat de les terres del terme, no creiem que pugui desvirtuar massa el resultat global de les nostres conclusions.

Tipus de conreus i qualitat de les terres

Com acabem d'esmentar fa un moment, cal fer notar la diferència en el total dels conreus entre ambdues dates. Diferència que ve explicada, fonamentalment, per la inclusió en el cadastre de 1749 (degut a la nova recanació realitzada al 1730) de les terres considerades ermes i rocals. De fet, i tenint en compte la mediocritat a la que al·ludim de les terres de Sant Feliu (6), les 50,5 vessanes d'erm consignades el 1716-1719, feien sospitar que no s'havia tingut en compte a l'hora de confeccionar el primer cadastre. Així, doncs, la importància d'aquesta desigualtat queda molt minorada si considerem el nul rendiment que donava aquest tipus de sòl.

QUADRE N° 1

TIPUS DE CONREU I QUALITAT DE LES TERRES. 1716-1719 (p.2)

TIPUS DE CONREU	QUALITATS				TOTAL		
	1ª	2ª	3ª	4ª	S.E.*	(1)	%
Vinya	2,5	16,0	397,0	644,75	15,25	1.075,5	59,26%
Mestall	1,0	43,5	166,625	116,25	—	327,375	18,04%
Blat	9,5	35,625	27,25	12,5	—	84,875	4,68%
Horta	9,375	1,125	0,625	0,375	0,375	11,875	0,65%
Lli i Cànem	3,75	0,875	0,25	—	—	4,875	0,27%
Bosc	—	—	—	212,25	—	212,25	11,69%
Surers	—	—	—	22,5	—	22,5	1,24%
Altres	—	—	—	—	5,75	5,75	0,32%
Erma	—	—	—	50,5	—	50,5	2,78%
Sense especificar	—	—	—	—	19,5	19,5	1,07%
Total	26,125	97,125	591,75	1.059,125	40,875	1.815,00	100,00%
Percentatge	1,44%	5,35%	32,60%	58,35%	2,25%	100,00%	

(*). Sense especificar.

(1). En vessanes.

- Biblioteca de Catalunya: *Diario de Barcelona*, 3 i 4 d'octubre de 1821. pp. 2.078-2.079 i 2.084-2.086. Barraquer i Roviralta, Cayetano: *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*. Imp. F.J. Altés i Alabart. Barcelona, 1915. Vol. III, pàgs. 308-311. He d'agrair al Sr. Lluís Esteva i Cruaños, director de l'AHMSF, l'haver-me facilitat aquesta informació.
- Esteva i Cruaños, Lluís: *La població treballadora guixolenc, de 1556 a 1645*. Comunicació presentada a la XX Asambleu Intercomarcal d'Estudiosos. Publicacions del Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, 1978, pp. 131-200. Cf. pp. 157 i 186.

QUADRE N° 1

TIPUS DE CONREU I QUALITAT DE LES TERRES. 1749 (p.2)

TIPUS DE CONREU	QUALITATS					TOTAL	
	1ª	2ª	3ª	Erma	Rocal	(1)	%
Vinya	297,75	1.140,13	—	—	—	1.437,88	44,35%
Sembradura	67,57	123,50	254,13	—	—	445,20	13,73%
Horta	14,85	5,63	—	—	—	20,48	0,63%
Fruiters	75,31	—	—	—	—	75,31	2,32%
Oliveres	7,69	9,63	—	—	—	17,32	0,54%
Bosc	33,25	30,75	—	—	—	64,00	1,98%
Erma	—	—	—	983,69	—	983,69	30,34%
Rocal	—	—	—	—	198,19	198,19	6,11%
Total	496,42	1.309,64	254,13	983,69	198,19	3.242,07	100,00%
Percentatge	15,31%	40,40%	7,84%	30,349	6,11%	100,00%	

Pensem, però, que el fenomen més interessant i que fou general al Principat, és el de l'extensió dels conreus (7). La vinya experimenta un augment (valor absoluts) de 362,38 vessanes entre ambdues dates. *«És la vinya la que ha empès la rompuda pròpiament dita: la de la màquia, de la garriga dels boscos, els terrenys dels quals poden convenir-li encara que siguin mediocres»* (8).

Aquest és doncs, el cultiu que ocupa una superfície més important (9) (59,26% al 1716-1719, 44,35% al 1749 —percentatge que augmentaria en relació al primer si no es consideressin els erms); característica que, afavorida per la pròpia configuració del sòl guixolenc i pel fet que el progressiu desenvolupament del comerç de cabotatge pugui facilitar una precoç especialització agrícola, s'acabaria d'explicar perquè *«toutes ces petites gens* (es refereix a la població treballadora) *demandaient à la terre un revenue d'appoint et, éventuellement d'ocuper les loisirs d'hiver: la vigne répondait admirablement à ce double objectif (...). Dédaignée des riches, elle était la culture démocratique par excellence, pratiquée en marge de leur activité, per les pêcheurs, les marins, les artisans...»* (10).

Junt amb aquest increment vitícola cal remarcar el reduït augment de la superfície ocupada per la sembradura (amb un sistema de rotació biennal, on l'any de repòs era aprofitat per a conrear-hi faves, llegums, farratges, canem y lli), cosa que no és d'estranyar donada la poca rendabilitat d'aquest cultiu en el camp guixolenc (les terres ocupades pels sembrats són qualificades, majoritàriament, com de tercera i quarta qualitat).

El que és més difícil d'acceptar, malgrat la migrada importància que aquest conreu ocupava en el primer cadastre analitzat (de les 22,5 vessanes consignades només 10 són considerades com a pròpiament sureda), és la inexistència de surers l'any 1749. En aquesta data (11),

- Vilar, Pierre: op. cit. pp. 197-253. Hi ha alguna notable excepció deguda però, bàsicament, a dificultats tècniques i econòmiques. Cf. Codina, Jaume: *El Delta de Llobregat i Barcelona. Gèneres i formes de vida dels segles XVI al XX*. Ed. Ariel. Barcelona, 1971. pp. 234-238.
- Vilar, Pierre: op. cit. pp. 224. El fenomen el constata també, Cardó i Soler, Josep: *L'evolució dels conreus del camp de Tarragona a partir del segle XVIII*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1983, pp. 119-128.
- Percentatges similars es donen a d'altres zones del Principat durant aquesta època: a Valls (Olivé i Ollé, Francesc: *El Valls del segle XVIII i el comerciant d'aiguadents Anton Baldrich i Janer*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1981, pp. 49-51), a Riudoms (Martínez Shaw, Carlos: *Riudoms a la primera meitat del segle XVIII: un perfil socioeconòmic*. Ed. Centre d'Estudis Riudomencs «Arnau de Palomar». Quaderns de divulgació cultural, n° 4. Reus, 1982. pp. 15 i 33), al Camp de Tarraona (Cardó i Soler, Josepa: op. cit. pp. 131-138), etc.
- Barbaza, Yvette: op. cit. pp. 267-268.
- Malgrat això, som conscients que al tractar-se d'una font de caràcter fiscal, les ocultacions devien tenir un pes important (Cf. Llobet, Salvador: *De geografia agraria en la comarca del Maresme*. Estudios Geográficos, n° 58. Barcelona, 1955. pp. 44), i que hom intentava qualificar les terres a la més baixa qualitat possible o fer passar el que eren boscos (indubtablement d'escassa qualitat en el lloc que ens ocupa) per erms o rocals. Així, en una relació dels arbres existents a St. Feliu de Guíxols l'any 1753 (AHMSF: Secció XIV, n° 1), se'ns constata, entre d'altres, l'existència de 5.960 alzines, 13.168 surers i 6.731 pons, dels quals 3.200, 3.500 i 600 respectivament, eren propietat del Monestir.

com a mínim una superfície entorn a les 100-150 vessanes estaria ocupada per aquest tipus de cultiu, malgrat que una bona part podrien ser incloses en les 64 vessanes de bosc, que en aquest any se'l considera com de 1^a i 2ª qualitat i, en canvi, l'any 1716-1719 era qualificat a la més baixa condició, tot remarcant-nos que el rendiment obtingut era nul (solament en una ocasió, i per una extensió de 10 vessanes se'ns declara que el rendiment era de 2 dobles l'any).

Pel que fa a la resta de conreus, cal destacar les 17 vessanes i escaig d'olivera de l'any 1749 (al cadastre de 1716-1719 només es constata l'existència de 45 soques d'olivera amb una producció anual de 2 bótes i un mallal d'oli) i l'aparició, també en aquesta darrera data, de 75 vessanes de fruiters (malgrat no dubtar d'un fort augment d'aquest cultiu, pensem que no fou tingut en compte en la redacció del primer cadastre).

Accés a la propietat

Propietat rural:

La inclusió dels erms en el cadastre de 1749 dificulta la possibilitat d'esbrinar si entre les dues dates objecte d'estudis s'ha produït un augment, quant a la concentració de la propietat rural, per part d'algun dels sectors que prenen part en el procés productiu. No creiem aventurat avançar la hipòtesi (que caldrà confirmar en investigacions posteriors) referent que, a mesura que les condicions socio-econòmiques presenten una conjuntura més favorable, el conreu de la terra com a activitat marginal per tal de preservar la capacitat adquisitiva de la majoria de la població treballadora, sofreixi un progressiu abandonament tot afavorint la concentració de la propietat. Així, si bé durant els anys 1716-1719, 399 persones accedien a una parcel·la (la fragmentació de la terra és molt considerable: el 72% de propietaris no superen les 5 vessanes d'extensió i, d'aquests, el 49% no sobrepassa les 3 vessanes) a l'any 1749 aquest total s'havia reduït a 367. La diferència no és excessivament important (com tampoc ho és, com veurem més endavant, el canvi econòmic operat) però està en la línia del que acabem d'escriure.

QUADRE N° 2

ESTRUCTURA SÒCIOPROFSSIONAL I ACCÉS A LA PROPIETAT. 1716-1719

	Cases		Botigues	Terres	
MAR:					
Mariners	45	33	3	79,625	
Pescadors	79	73	9	282,5	
Total	124	106	12	362,125	vessanes
AGRICULTURA I RAMADERIA:					
Hortolans	2	2	—	22,5	
Pagesos	9	5	—	89,-	
Total	11	7	—	111,5	» »
NO QUALIFICATS:					
Jornalers	20	17	—	75,-	
Treballadors	72	61	1	244,625	
Total	92	78	1	319,625	» »
ALIMENTACIÓ I DERIVATS:					
Adroguers	2	2	—	—	
Apotecaris	2	4	2	27,5	
Botiguers	11	18	8	101,5	
Moliners	1	—	—	—	
Total	16	24	10	129,-	» »

COMERÇ I TRANSPORT:

Mercaders	3	4	8	62,25	
Negociants/Comerciants	16	15	3	89,625	
Traginers	30	24	4	117,875	
Total	49	43	15	269,75	» »

TÈXTEL I DEL VESTIT:

Passamaners 1	1	—	5,-		
Sastres	11	11	1	24,75	
Teixidors	5	4	—	14,25	
Total	17	16	1	44,-	» »

METALL:

Clavetaires	3	4	1	34,5	
Ferrers 5	4	1	15,5		
Total	8	8	2	50,-	» »

CUIRO:

Ataconadors	1	1	—	2,-	
Blanquers	2	1	1*	—	
Sabaters	6	6	1	12,5	
Total	9	8	2	14,5	» »

CONSTRUCCIÓ:

Fusta:

«Barrilers»	3	3	2	6,-	
Boters	2	1	—	6,-	
Fusters	3	3	—	4,5-	
Mestres d'aixa	4	4	—	14,-	
Corders	2	2	—	10,—	
Mestres de cases	4	4	1	14,75	
Total	18	17	3	55,25	vessanes

ADMINISTRACIÓ:

Notaris	2	—	—	—	
Total	2	—	—	—	

HOMES DE CIÈNCIA:

Doctors	2	2	2	12,-	
Doctors en medicina	3	3	3	40,375	
Total	5	5	5	52,375	» »

OFICIS DIVERSOS:

Candlers	1	2	—	9,75	
Cirurgians	5	5	—	31,25	
Guarda	1	—	—	—	
Receptor de la sal	1	—	—	—	
Total	8	7	—	41,-	» »

SENSE OFICI:

Inútils/baldats/pobres de solemnitat	5	3	—	18,5	» »
---	---	---	---	------	-----

SENSE ESPECIFICAR:	38	27	2	123,25	» »
--------------------------	----	----	---	--------	-----

SENSE PROPIETARI:	—	1	—	3,-	» »
ALTRES:					
Donzelles / pubilles	2	2	—	5,-	
Vídues	32	27	3	110,625	
Dons / ciutadans	2	1	—	—	
Heures	7	6	—	11,-	
Militars (Capità)	1	—	—	—	
Total	44	36	3	126,625	» »
TOTAL	446	386	56	1.720,5	vessanes
ECLESIASTICS:					
Abat	1	1	—	30, —	
Preveres	8	10	—	40,875	
Sacristans	1	—	—	—	
Total	10	11	—	70,875	vessanes
PROPIETAT MUNICIPAL	—	1	1	5	» »
PROPIETARIS FORASTERS:					
Doctor (1)	—	1	—	—	
Dons / ciutadans (2)	—	2	—	6,-	
Negociant (1)	—	1	—	6,125	
Pagesos (2)	—	2	—	4,-	
Canonge (1)	—	3	—	2,5-	
Sacristà (1)	—	1	—	—	
Total	—	10	—	18,625	» »
TOTAL	456	408	57	1.815,-	vessanes

L'observació del quadre i del gràfic nº 2 palesa que l'accés a la propietat de la terra és pràcticament general a tot ales activitats professionals (12). Potser el que caldria destacar és el fet que quasi el 40% de la terra guixolencs estés en mans del que hem anomenat gent de mar i personal no qualificat, la qual cosa dóna una idea clara de la fragmentació existent.

Propietat urbana:

Una situació similar a l'anterior es dóna a l'analitzar l'accés a la propietat urbana. (Cf. quadre nº 2 i gràfic nº 3).

Del total de població guixolencs consignada al cadastre, només 45 persones no són propietàries de cap habitatge (13). No entrarem aquí en la tipologia i qualitat dels immobles de

12. L'anàlisi d'altres cadastres de la zona gironina, demostra les diferències existents, en indrets molt propers, quant a l'accés a la propietat de la terra. Així, pel que fa al Pla de Girona (Cf. Boadas i Raset, Joan: *Població, ramaderia, conreus, rendiments i accés a la terra al Pla de Girona, a principis del segle XVIII*. Comunicació presentada a la XXVIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. Quaderns de la Selva, núm. 1. Ed. Centre d'Estudis Comarcals. Santa Coloma de Farners, 1984, pp. 107-120) només el 5,2% dels menestrals era propietari d'una parcel·la de terreny (les classes rendistes en controlaven el 70%). A la plana selvatana, jornalers i menestrals accedien només al 15% del control del sòl —el 55% de la propietat de la terra era en mans d'una dotzena de persones—. (Cf. Boadas i Raset, Joan: *Agricultura i estructura sòcio-professional a Riudellots de la Selva, segons els cadastres de 1730 i 1819*. Annals de l'Institut d'estudis Gironins. En premsa).

13. Cal remarcar aquí la diferència existent entre el cas que ens ocupa i el de la ciutat de Girona. En aquesta darrera, més del 31% de les cases —i encara les situades en els llocs més privilegiats—, eren en mans de les classes rendistes (el 21% eren del clergat). Aquesta és una de les causes que ens ajudarà a explicar les reduïdes transformacions econòmiques de la referida ciutat al llarg del segle XVIII. (Cf. Boadas i Raset, Joan: *Riquesa urbana i estructura social a la Girona de 1716*. Tesi de Llicenciatura. U.A.B., 1983. —inèdita—. Alberch i Fugueras, Ramon: *Els orígens de la Girona contemporània. La crisi de començaments del segle XIX*. Monografies de l'I.E.G.. Girona, 1978. pp. 3-19).

Sant Feliu (14), però cal remarcar, com en el cas anterior, que més del 42% dels habitatges pertanyen als pescadors, mariners i personal no qualificat.

El que és important de destacar és l'augment de la superfície construïda entre les dues dates que estem analitzant:

	CASES	BOTIGUES
1716-1719	408	57
1749	487	55

Així, mentre que els habitatges han augmentat en un 16% (increment que vindria motivat tant pel propi creixement vegetatiu de la població com per l'inici d'una tímida immigració) el nombre de botigues (hem de considerar-les, generalment, com a magatzems) es manté estable —prova de que les transformacions econòmiques que es donaran a la segona meitat de segle, tot just comencen a apuntar-se durant aquests anys—.

ESTRUCTURA SÒCIOPROFSSIONAL. Percentatges.

	1716-1719	1749
Pescadors	19,90%	12,03%
Mariners. Patrons	11,33%	27,39%
MAR	31,23%	39,42%
AGRICULTURA I RAMADERIA	2,77%	2,45%
NO QUALIFICATS	23,17%	26,28%
ALIMENTACIÓ I DERIVATS	4,03%	2,33%
COMERÇ I TRANSPORT	12,34%	8,46%
TÈXTIL I DEL VESTIT	4,28%	3,12%
METALL	2,02%	1,78%
CUIRO	2,27%	3,12%
CONSTRUCCIÓ	4,53%	9,80%
ADMINISTRACIÓ	0,50%	0,89%
OFICIS DIVERSOS	2,02%	0,89%
SENSE OFICI	1,26%	—
SENSE ESPECIFICAR	9,57%	1,56%
TOTAL	100,00%	100,00%

La població activa guixolencsa es repartia en dos sectors fonamentals: aquells que tenien una relació directe amb la mar —pescadors i mariners— (16) i els obrers no qualificats, és a dir jornalers i treballadors, vinculats d'entrada a les activitats agrícoles, sense descartar, però, els treballs ocasionals en el port o en qualsevulla altra part del procés productiu. Ens trobem, doncs, en una i altra data davant d'una població de tipus «primari» (17) que ha sofert, però, al llarg d'aquests trenta anys un canvi considerable. Observant el quadre que pro-

14. Cf. en aquest sentit, Julià i Figueras, Benet: *Notes guixolencses del segle XVIII (II)*. Revista de Girona, núm. 105. Ed. Diputació de Girona. Girona, 1983. pp. 359-362.

15. Cal advertir que els percentatges de la població activa durant l'any 1749 els hem obtingut del tribut sobre el personal i, donat que aquest «era una variant totalment plebea de l'impost i no afectava privilegiats i eclesiàstics (...) vídues, menors de 14 anys i majors de 60» (Nadal i Farreras, Joaquim: «Una font important ...». pp. 214-215) hem establert la comparació amb els anys 1716-1719 sense tenir en compte en aquesta darrera data els grups que nosaltres anomenem altres i homes de ciència. Per altra part, sabem que a l'any 1748, un total de 24 persones estaven exemptes de pagar el tribut sobre el personal. (AHMSF: Secció XIV, n° 1).

16. Malgrat la vinculació dels mestres d'aixa i calafats amb l'activitat marítima, ens ha semblat més correcte enquadrar-los en el sector de la construcció, doncs és indubtable que un augment del seu dinamisme ha d'anar forçosament lligat a tota l'activitat del ram de la fusta.

17. El cas de Palamós presenta unes característiques molt similars. Nadal i Oller, Jordi: *Demografia y economía en el origen de la Cataluña Moderna. Un ejemplo local: Palamós (1705-1839)*. Estudios de Historia Moderna, VI. (1956-1959). pp. 281-309.

cedeix aquestes línies ens adonem que són els homes de la mar els que tenen un pes específic més important, 31,23% i 39,42 entre els dos anys extrems. El canvi ve donat, però, per l'augment del nombre de mariners en detriment dels pescadors, fenomen estretament lligat amb un inici de reactivació econòmica (18). Ara bé, quan es dona aquesta reactivació? Malgrat la dificultat d'establir una data, el que és realment cert és que la sortida de la Guerra de Successió fou difícil per a la població guixolenc; els problemes per a fer front al pagament del cadastre es trasllueixen als Manuals d'Acords fins pasats els anys 30 —al 1728, 127 persones han d'empenyorar llur collita de vi com a garantia del pagament de l'impost— (19), i s'insisteix constantment en la situació de «suma misèria» que està passant la localitat. A partir d'aquesta data, el pagament de l'impost deixa de convertir-se paulatinament en un malson per a la municipalitat.

Íntimament lligat a aquest fenomen cal destacar també l'augment del nombre d'embarcacions durant aquests anys: en una relació de l'any 1715 (20) se'ns manifesta l'existència de 2 llondros i 5 tartanes, amb una capacitat de transport de 1.750 quintars, que equivalen a poc més de 72,5 tones (encara que una tartana no és considerada). A l'any 1739 (21) aquesta capacitat s'ha elevat a 402,5 tones repartides entre 21 tartanes i 3 llondros. L'increment sense ser espectacular adquireix certa importància si tenim en compte l'estret lligam entre aquest comerç —molt vinculat encara, com es pot observar pel tipus d'embarcacions, al cabotatge— i la resta d'activitats que formen part del procés de producció. (22)

L'augment l'any 1749 del nombre dels no qualificats corrobora que el grau de transformació en l'economia guixolenc es manté, malgrat els avenços aconseguits, en uns nivells de precocitat innegables. En els moments més crítics del segle XVII (23), un 20,77% de la població activa estava enquadrada en aquest grup que estem considerant. A la darrera de les dates que nosaltres analitzem, aquest global s'ha elevat al 26,28%. Realment, costa de definir quina és l'activitat que porten a terme en una economia d'antic règim, jornalers y treballadors, (24) malgrat això, però, considerem que la no pertinença a una activitat professional definida deixa entreveure, sinó una total manca d'activitat econòmica, —ja hem vist l'augment de l'activitat comercial reflectida en l'increment del nombre de mariners—, una situació en la qual una gran part del nucli social no pot actuar com a revulsiu per tal d'accelerar el procés de transformació de la realitat socio-econòmica. Quina serà la sortida d'aquest elevat contingent de població al llarg del segle XVIII? La resposta no admet vacil·lacions: l'aparició de la indústria suro-tapera absorbirà abastament tot aquest conjunt de braços (i n'exigirà molts més en poc temps) que es veuran abocats a un procés de proletarització que els portarà a forni de mà d'obra les fàbriques taperes que ja a la segona meitat de segle poblaran l'espai urbà guixolenc (25) —Cf. apèndix n° 1—.

Potser el sector que demostraria d'una manera més clara (deixant de banda el grup dels mariners) aquesta tímida recuperació econòmica que s'apunta al llarg del nostre treball, és el de la construcció. Del 4,5% del total de l'activitat professional que representava aquest sector acabada la Guerra de Successió, s'ha passat pràcticament a un 10% l'any 1749. Així, els oficis que tenen una relació amb el ram de la fusta —Cf. supra quadre n° 2— s'han més que duplicat al llarg d'aquests anys, (els boters i «barrillers» han passat de 5 a 12 i, els mestres

18. Aquest fenomen basculant entre el nombre de mariners i pescadors, íntimament lligat a les fluctuacions econòmiques, ja es constata al llarg dels segles XVI i XVII. (Cf. Esteva i Cruaños, Lluís: op. cit. pp. 190-192. També, Nadal i Oller, Jordi: «Demografía y economía...». pp. 297-299. Barbaza, Yvette: op. cit. pp. 325.).

19. AHMSF: «*Notta y descripción de las Personas singulares...*». Secció VIII, n° 2.

20. Arxiu Històric Provincial de Girona: Secció de Protocols. Not. Axandri. Sant Feliu. 1715. Agraïeix al Sr. Benet Julià l'haver-me facilitat aquesta referència.

21. AHMSF: «*Relación que ázen el Bayle y Regidores...*». Secció XIV, n° 1.

22. «L'impuls del comerç interior, al curs dels anys 1715-1748, expressa simplement el renaixement agrícola, l'augment demogràfic i una comercialització dels productes». Vilar, Pierre: «Catalunya dins ...». Vol. IV. pp. 627. També. Vilar, Pierre: *La Catalunya industrial: reflexions sobre una arrencada i sobre un destí*. Recerques, núm. 3. Ed. Ariel. Barcelona, 1974. pp. 7-22.

23. Cf. Esteva i Cruaños, Lluís: op. cit. pp. 184-189.

24. Cf. Torras i Ribé, Josep M.: *Els municipis catalans de l'Antic Règim. 1453-1808*. Ed. Curial. Barcelona, 1983. pp. 33-36.

25. Cf. Medir Jofra, Ramiro: *Historia del gremio corchero*. Ed. Alhambra. S.A. Madrid, 1953. pp. 20-22. També Nadal i Oller, Jordi: «Demografía y economía...». pp. 299-300. Pel procés de proletarització i la pèrdua del nivell de vida que sofreixen els jornalers en d'altres zones, Cf. Codina, Jaume: op. cit. pp. 220 i 409-410.

d'aixa i calafats de 4 a 10 —fenomen lligat, òbviament, amb la recuperació de l'activitat marítima). Dins el mateix sector, cal remarcar l'increment experimentat pels mestres de cases (de 4 a 12, ja hem vist l'augment de la superfície edificada), la qual cosa palesa, de manera inequívoca que s'està sortint, paulatinament, d'una situació d'estancament.

Pel que fa al grup del comerç i transport, la disminució dels percentatges entre ambdues dates (12,34% - 8,46%) ve provocada per la reducció del nombre de traginers (30-17). No podem afirmar amb rotunditat a què obeeix aquesta circumstància, però sospitem que aniria lligada a l'augment del comerç de cabotatge provocat per un major dinamisme de la costa catalana en relació a l'interior. Respecte al nombre de mercaders i negociants (encara que la primera denominació desapareix en el darrer cadastre) es manté pràcticament estable durant aquest període de temps —19 i 21 respectivament— (26).

Assenyalem, per acabar, una darrera característica que es desprèn de l'anàlisi del cadastre de 1749: del total d'aprenents o fadrins que s'hi enregistren, un 83% tenen una relació de parentiu directe amb el propietari dels mitjans de producció. Aquesta circumstància corrobora que encara no s'han donat les transformacions exigides per a provocar un canvi en el mode de producció i que aquest conserva, al llarg d'aquest període, unes estructures de caire tradicional.

Conclusions

Una síntesi breu dels aspectes fonamentals sobre el Sant Feliu de la primera meitat del segle XVIII, ens portaria a les següents consideracions:

—Quant a l'activitat agrícola, augment de la superfície conreada i de l'extensió ocupada per la vinya. Especialització que ve afavorida, entre d'altres motius, per la represa del comerç de cabotatge.

—Fragmentació de la propietat rural (encara que s'apunta una certa tendència a la concentració cap a mitjants de segle), la qual cosa facilita l'accés a la terra de la majoria de la població, tot contribuint a la preservació de la seva capacitat adquisitiva.

—Una situació similar a l'anterior es dona quant a l'accés a la propietat urbana. L'absència de cap grup social que controli una bona part de l'espai urbà, possibilita que la majoria de la població pugui accedir-hi.

Per inqüestionable dins l'estructura professional dels homes de mar i personal no qualificat (tenint en compte el canvi que s'ha operat entre els primers). Relativa importància de l'augment experimentat pel sector de la construcció i paral·lelisme força acusat en la resta d'activitats professionals.

En definitiva, un punt d'arrencada baix un cop superada la Guerra de Successió i una tímida recuperació a l'arribar a la meitat de segle. Quan apareixeran i quines seran les causes que portaran a la vila a convertir-se, com apuntàvem al començament del treball, en la més important de la costa gironina? En l'ordre cronològic el nivell de recuperació anirà en augment al llarg dels darrers cinquanta anys del set-cents. En l'apartat de la producció el revulsiu fonamental serà l'aparició de la indústria suro-tapera. Però no únicament. Junt amb el suro coexisteixen tota una sèrie d'activitats que donen una imatge de dinamisme econòmic y social que no hem trobat durant la primera meitat de segle. Producció de gran quantitat de xarxes per a pescadors (27), augment espectacular del nombre de boters (ligat a la indústria de salaó del peix), represa de l'activitat tèxtil (amb una notable importància del «putting-out system») (28). Factors tots que, com assenyala Pierre Vilar, apunten a un canvi en el principi del mode de producció. Al llarg del segle XVIII, i fonamentalment a partir del darrer quart de segle, una gran part de Catalunya, i Sant Feliu amb ella, «s'havia acostumat a produir no per consumir sinó per vendre».* (29)

26. Volem destacar aquí la presència constant, al llarg d'aquests anys, dels traginers i negociants com a arrendataris dels drets municipals. Activitat que, si bé ofereix poca possibilitat de risc, denota una manca de capacitat per a portar a terme altre tipus d'activitat econòmica més estimulants.

27. Cf. Apèndix N° 1. Cf. també *Memòries històriques de la vila de Sn. Feliu de Guíxols, desde su fundación hasta el siglo 19 de la era cristiana*, por D. Francisco y D. Maria José (sic) Sala, naturales de la villa, padre e hijo Esños (escrivans) de ella. (c. 1830-1860). AHMSF: *Manuscrits*. Secció XXXII, núm. 10.

28. Un estudi de la protoindustrialització al litoral gironí podria ajudar-nos a entendre el creixement econòmic del segle XVIII a la nostra costa mancada, generalment, d'unes terres excessivament fèrtils i amb un «hinterland» força mediocre i poc dinàmic.

29. Vilar, Pierre: «La Catalunya industrial...» pp. 21.

Apèndix n° 1

AHMSF: Secció XVI, núm. 44. Fulls solts.

«Totas las Donas de est Pahis que deuan viurer de son treball estan ocupadas a filar fil de sadináles y de est fil ellas matexas sel traballan, y nefan xarcia per agafa Anxoba y Sardina Demanera que tots los Pescadors que pescan en semblans Xarcias, dende cop Lliura fins a la Galicia tot son xarcia de est pahis.

Item est Pahis se troban unas quaranta Botigas de Bririlers a cada Botiga son 2, 3, à 4 homens que fabrican per jornal, un home farà 30 Barrils apoca diferencia y cada baril ple de Aygua farà 15 toz (?) que estos Barrils serben per confitar tota la anxoba, ò saítò se agafa en est realme, Demanera que alguns anys se agafan passat de sent mil Barrils anxoba.

Item 10 mestras de taxidos, y ab estos nia un que treballa cotonina per fer Belas per los Bastiments y los restants traballan per fer roba per los avitans de esta Vila.

Item 10 casas cordés que estos tots traballan ormetx per los Bastiments y per Pescadors per pescar Peix.

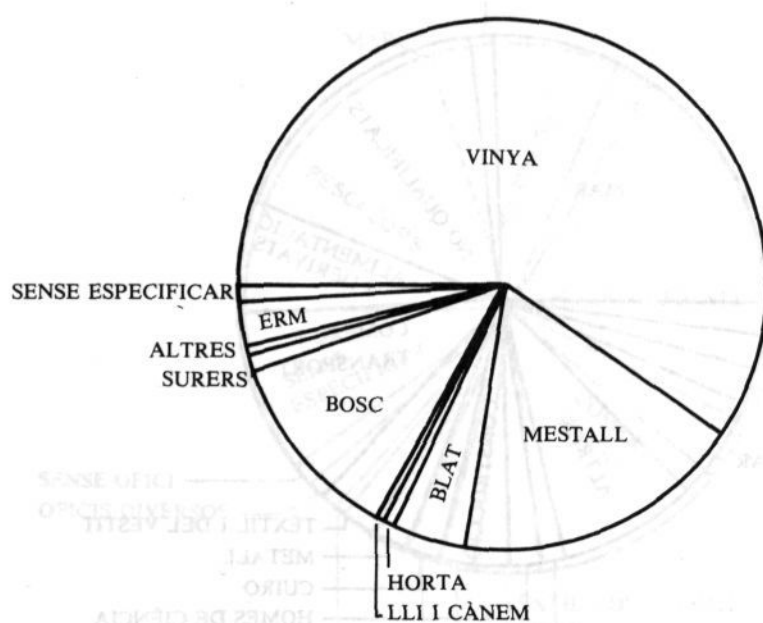
Item 50 fabricas de taps que en esta vila estarán empleats 200 homens y cada home farà uns dias los altres 1.300 taps cada dia.

Item Eudalt Asols de esta Vila, y ja en temps de son Pare ja tenia la fabrica de unas 600 Donas que traballan Puntas de fil blanc, y las fa treballar fora de esta Vila, per estar ocupadas a la xarcia com tenim dit, si que estas Donas las te en Palamós, La Bisbal, tossa y Lloret.

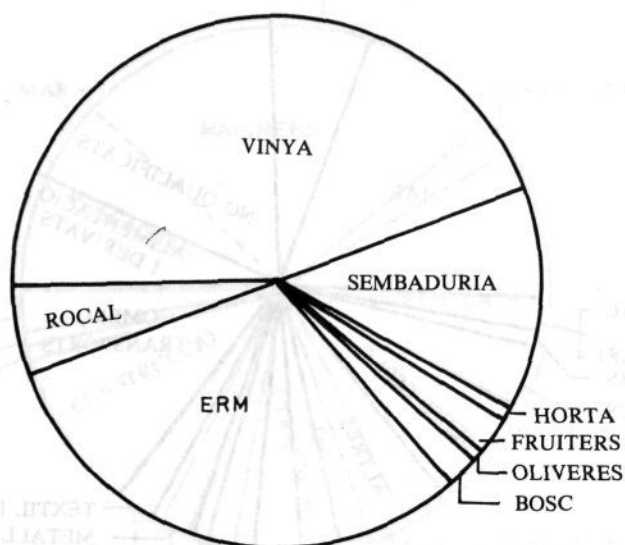
Item lo dit, y en nom de Eudalt Asols y Compañia aposat una fabrica de mitjas de coto, y fil, que ja está en al n° de 25 talers, y Continuament ne ba Plantán motiu que afet plantar tres Mestras fransessos afer talers, y quans ne fassen, Dit Asols y sos Companys, ban plantan, cada taler uns ab altres fan 3 parells Mitjas, 12 Mlñons per Bobinà, 12 Donas per Dobra de cotó y 10 Donas per cosir Mitjas y 4 per Brodar. Lo cotó ja be filat de fora regne. Per adobar ditas Mitjas después de Bogadejas sete una Premza ab sos cartrons corresponents, y totas las ditas Mitjas se Premsan.

St. Feliu de Guix. 26 febrer de 1784».

1716 · 1719

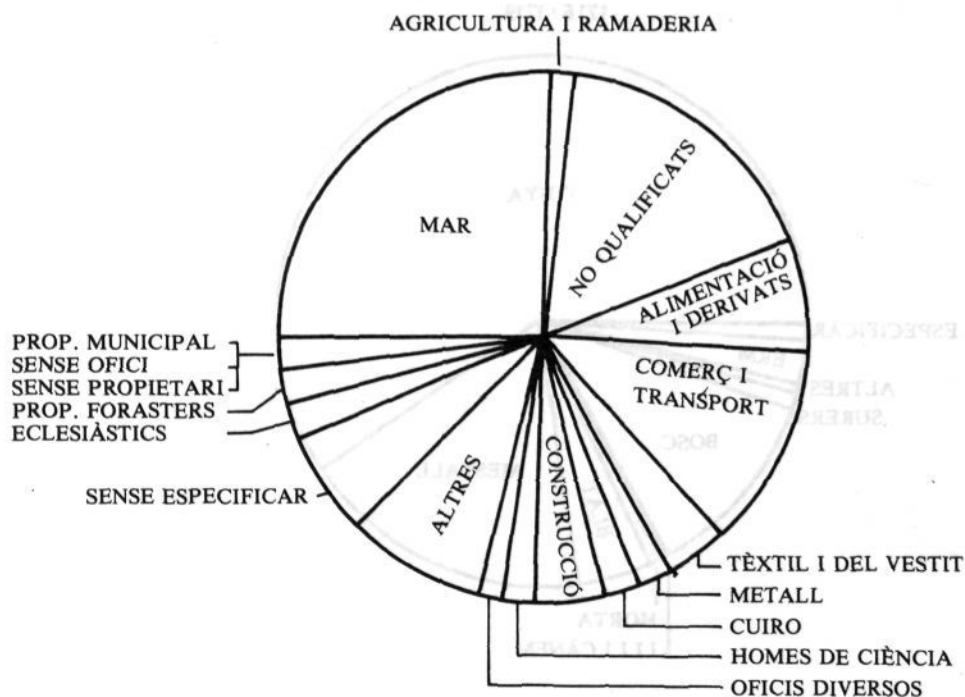

1749

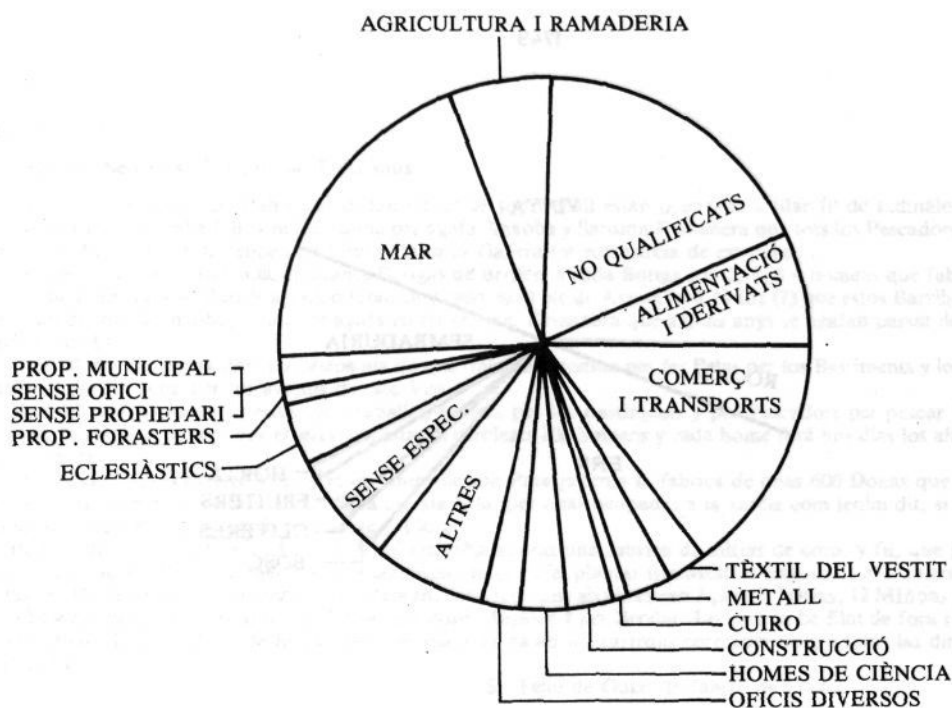

TIPUS DE CONREUS I QUALITATS DE LES TERRES

GRÀFIC 3. ACCÉS A LA PROPIETAT URBANA

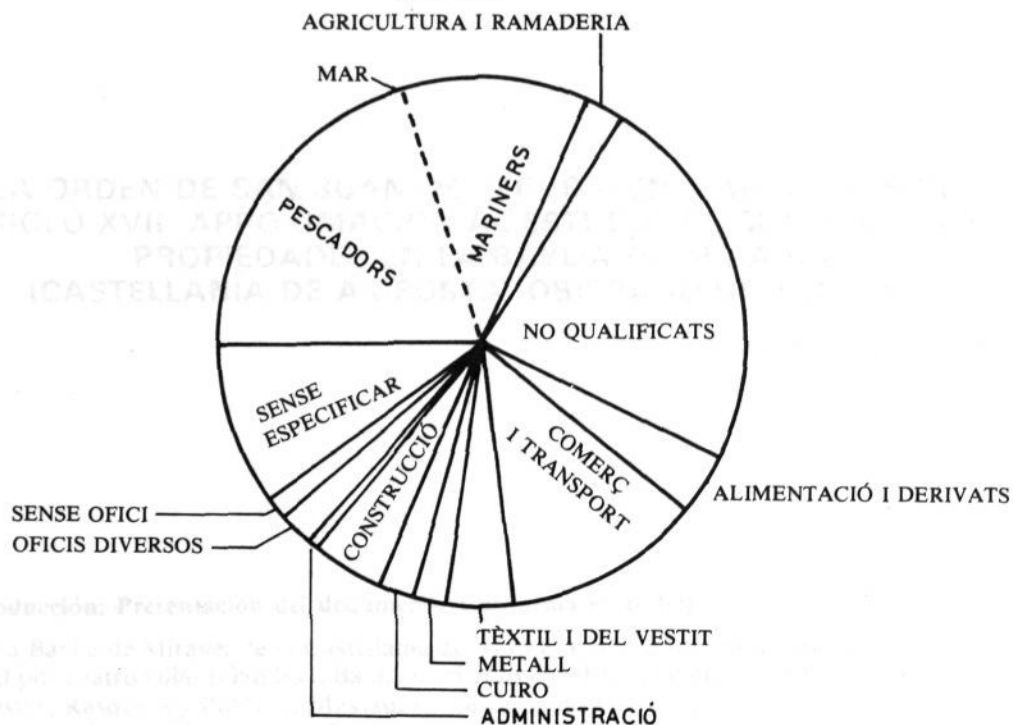

GRÀFIC. 2 — ACCÉS A LA PROPIETAT RURAL

GRAFIC 4. — ESTRUCTURA SÒCIOPROFESSIONAL

1716 · 1719

1749

